

Böngésző

Jól tették a kiadó szerkesztői, amikor 1977. első könyveként Veres Péter Bölcs és balgatag öseink című könyvét jelentették meg. Nemcsak az író születésének nyolcvanadik évfordulója méltó a kiadvány, Veres egész írói életművét jól reprezentálja ez a darab. Itt látható ugyanis legvilágosabban, hogy miképpen veszi birtokba egy évszázadok óta elnyomott osztály, a parasztság képviselője a nép politikai fölemelkedése után immáron saját múltját, történelmét is. Veres Péter, a magyarság legősibb kultúra-teremtő közegéből származó és attól soha el nem szakadó íróként szembeesíti a maga osztály-szempontjait az elmúlt korok historikusainak véleményével. Nyíltan és bevallottan a paraszti szemével tekinti végre át azokat az évszázadokat, amelyekről jobbra csak a mindenkori uralkodó osztályok céljainak, akaratának megfelelő források maradhattak az utókorra. A középkori krónikák, levelek létrejöttének pszichikus indítókat vizsgáló kommentárgyűjtemény sok szép észrevétellel gazdagítja nemzeti önismeretünket, az ősi nemzeti jellegről alkotott elképzelésünket. A Gyomai Kner Nyomda jog. gal nagyhírű műhelyéből került ki a formás kiadvány. (Szépirodalmi, 1977.)

A „Magyar História” sorozatának sikerét mindenképpen növeli majd a most megjelent hatodik kötet. Hegyi Klára Egy világirodalom végvidékén című könyve számos előítélet, tévedés, romantikus elképzelés felülvizsgálatára, vagy éppen cáfolatára vállalkozik a törökök magyarországi hódításaival és berendezkedésével kapcsolatban. A könyv szerzője bemutatja a török birodalom kialakulását, a despotikus uralom fűndöklését majd annak belső bomlás által bekövetkező bukását. Bennünket különösen azok a fejezetek érdekelhetnek, ahol a kettős, török és vármegyei adóztatás alatt élő alattvalók életét mutatja be a szerző. Talán idegenül hat, de történelmi tény, hogy bizonyos területekről a nemesi kizsákmányolás türhetetlensége miatt olykor még inkább a török fennhatóságot választották a magyar jobbágyságok.

Hegyi Klára sort kerít a török valláspolitikájának és a török kultúra hatásának vizsgálatára is. Ennek jegyében sok érdekes közép-művészeti, irodalmi, zenei és nyelvi tényt dokumentál. A könyvet mintegy félszáz korabeli fénykép, számos térkép és időrendi áttekintő táblázat teszi izgalmasá és ugyanakkor könnyen kezelhetővé. (Gondolat, 1976.)

Halák László írta az „Iránytű”-sorozat legfrissebb darabját, a „Tenni vagy nem tenni” címűt. Ez a könyv elsősorban a serdülő gyerekekkel bajlódó szülőknél segítethet tanácsokkal, de — a szerző stílusából következően — ugyanúgy használt lehet a szülővel bajlódó serdülők is. Halák könnyed, csevegő hangnemből veszi sorra a szülőgyerek viszony problematikus pontjait, foglalkozik a kamazsok intellektuális fejlődésének jellemző sajátosságaival, többek között a példakép szerepével. Olyan kérdésekre keres választ, mint hogy inkább engedelmes legyen-e a gyerek, vagy legyen inkább kritikus, hogyan tisztelje szüleit, hogyan legyen jó hazafi és így tovább. A beszélgetések, feszitelen kitérülések hangján megszólaló szerző szerencsésen kerül el munkájában a tudománytalan, felesleges szószaporítást, az oly sokhelyütt megfigyelhető fecsegést. (Móra, 1976.)

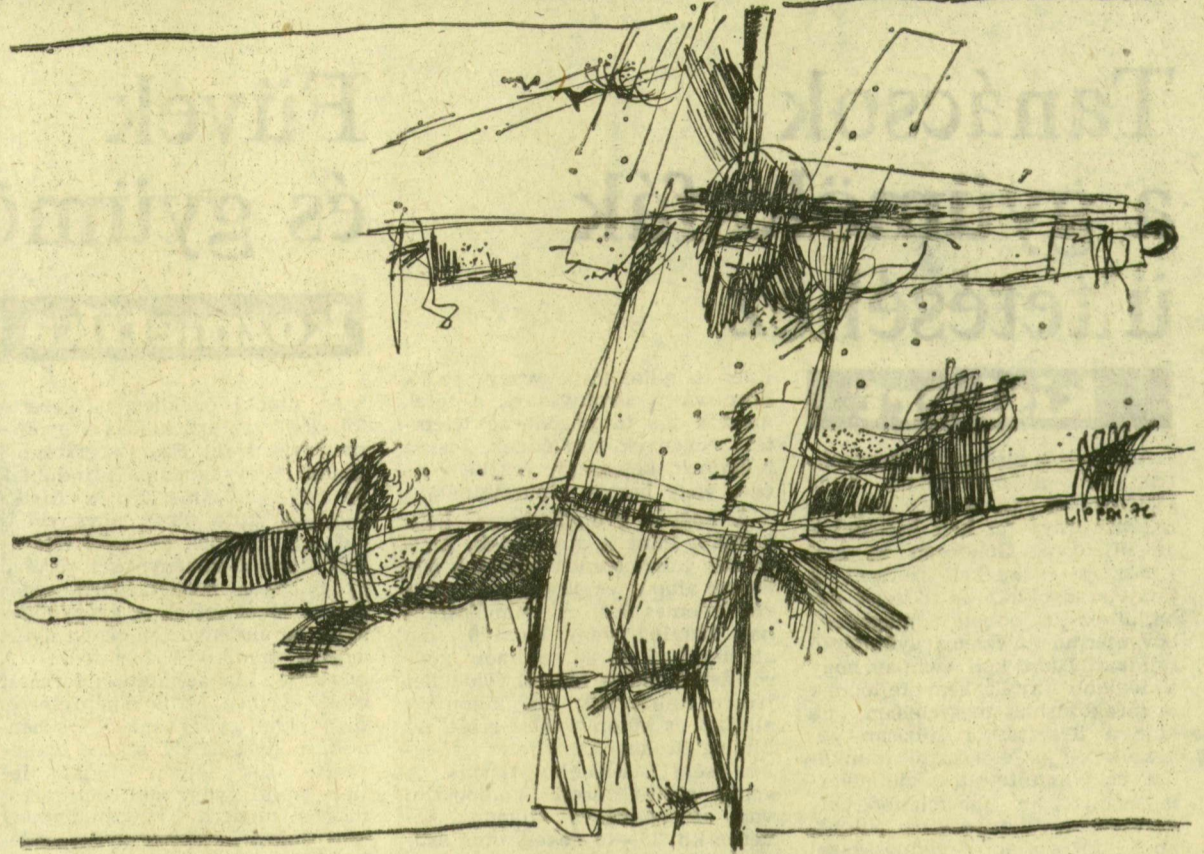
„Akit az isten nem szeret” címmel jelentette meg Zek Zoltán válogatott verseinek kötetét. A jelenlegi a huszonnyolcadik a szerző könyvei közt, így meglehetősen nagy távlatokat nyit. Egy hosszú pálya elégéas költői ívére épül a kiadvány negyvenhét év verseiből. A pályakezdő évek erényét, a földközben lebegő expresszionizmus képeit kísérhetjük végig a kötet darabjaiban. Zek költészetére is érvényes, a jelenlegi kötet tanulsága szerint is, ami kortársaira, vele együtt induló pályatársaira: li-

rája az eltelt hosszú évek során nem az egyhangúság, az elszíntelenedés, a modorosság, hanem a gyakori megújulás és a folytonos gondolati tisztulás irányába fejlődött. S jöllehet a költő korábbi közéleti szereplése nem volt éppen szerencsés, költészetét ettől nemhogy gyengült, inkább izmosodni látszik. (Szépirodalmi, 1976.)

Páskándi Géza írja „A papírréplülő eltérítése” címet viselő legújabb verseskötetének előszavában, hogy „...közérthető az, akinek van gondolata”. A közérthetőség fogalma persze szűkebb annál, minthogy mindenki beletartozzék. A modern líra, sőt talán a vers és az olvasók közti ízlésbeli szakadékok tekintve sajnos nem is meglepő ez. Páskándi tudatosan vállalja a kétfrontos harcot egyfelől a „közérthetőségért”, ami nála a racionális, logikus gondolkodás hagyományaihoz való ragaszkodást jelenti, másfelől olyan új törvények felderítéséért, amelyek ugyan eddig is adóttak voltak a magyar nyelvben, de kiaknázásukra még sem került sor.

Fölvetődik a kérdés: vajon maga a nyelv vált ezek szerint költészetének tárgyává? Korántsem. A versekkel váltakozó esszéik egyikében írja, hogy „a magyar filozófiai gondolkodás... itt van már rég elosztva a magyar lírában, képeiben.” Így tehát meglehetősen mérnöki számítással, szándékosan jöttek létre a nyelv filozófiájára épülő, a zenialitás és a talmi fölött egyensúlyozó költőtemények. S ha a szikár, múmia-szerű, dísztelen lírára törekvés jelszavának a nyelv törvényeire, a vers önmagát író jellemzőire hivatkozva gyakorlta nem is tesz eleget, a kötet egésze biztossok hitet toboroz a mai magyar lírát olvasók táborába. (Magvető, 1976.)

TEGLÁSY IMRE

LIPPAI TAMÁS: MADÁRIJESZTŐ

Útközben

A kezemben két bőrönd, a vállamon sportszatyor. A feleségem a gyereket cipeli. El-elodornak bennünket egymástól a tömegben. Szombat van. Utazik az ország. A hangosbeszélő már harmadszorra figyelmeztet bennünket, hogy a Budapestről érkező Szegegre induló gyorsvonat 15 perccel késik. Évekkel ezelőtt már megfelletem ugyanezt az utat, ugyanezekkel a bőröndökkel, csak ellenkező irányban. Pontosan olyan idő volt, mint most. A ceglédi

állomás bebalzsamozott öreg gözmozdonya ugyanilyen szürkés reflexeket vetett a hóra. A kupéban csak egy hely van. Kinnmaradok a peronon nézelődni. Nagykőrösön aztán az addig az ablak mellett ülő barna nő leszáll. Mire leülök én is, a fiam már lelkesen magyarázza az útítársaknak: — Szegegre megyünk, vonattal. A szókincséből egylőre nem telik többre. Kétéves, és mostani minőségében bevándorlónak fog számítani, mert ugyan a Ti-

sza partján született, de vagy kétszáz kilométerrel feljebb. A velem szemben ülő, ötven év körüli szikár férfi a keze formája után ítélve fizikai munkát végez. Kibámul az ablakon. — Ez a sok finom hó jó a vetésre — mondja aztán, de csak úgy önmagának, nem vár választ. — Én Szegeден voltam katonán — mondja később. — A vasútasba jártam táncolni, tudja hol van? — Tudom. — Én félegyházi vagyok. Ismerős ott? Bólintok. Ismerősnek tényleg ismerős vagyok, végigcsavarogtam az elmúlt években az egész Alföldet. — Szegeд azért szebb — gondolkodik el a férfi —, bár nekem Félegyháza kedvezőbb. Ott születtem. — Mindegy az, hogy hol lakik az ember, csak lakása legyen meg jó állása — szól közbe a másik oldalról egy férfi. — Gondolja? — kérdezi a szikár. Csönd lesz ettől a kérdéstől, még az eddig folyton csacsogó kétéves emberke is éihallgat. A probléma lényegét persze még nem érti, de a társaság hangulatát már fel tudja fogni. Hallgat ő is. A közbeszóló az újságjába mélyed, Kecskemétig egyetlen szót sem szól. Ott száll le. Félegyházán elbúcsúzik a másik férfi is. — Ha arra jár, igyon egy sört az egészségemre, tudja a vasútasban... — Ha arra járok, megiszom azt a sört. — A fiam felkérérdkedik az ablakra. — Szegeдre megyünk, vonattal — állapítja meg újftan.

„A hátam mögött rend legyen...”

Látogatáson Széll Juliskánál

Olvasom a róla szóló születésnap megemlékezést — s mindig az tolakszik fölülre: micsoda bátor, szinte könnylen, műen nagyvonalú volt. Látogatába készülve, átböngésztem a nyolc évvel ezelőtt készült magnófelvétel szövegét, melyben 1919-ről beszél — s megingt csak bámulok: honnan vette az a húszéves lány a kurázsit? Frontokon vágott át Kun Béla üzeneteivel; asztalra fölpatnva vitakozott a szociáldemokratákkal a kommunista párt megalakításának szükségességéről; büszkén fölmutatta pártigazolványát a kihallgatására rendelt francia tisztnek; mikor azt mondták neki, hogy kivégzik kommunista tevékenységéért — így felelt: „De vegyétek tudomásul, ha én száz évig élek, nem tudok olyan propagandát csinálni, mint hogy ha agyonlőnek, a halálommal!”...

Széll Juliska szerette a veszélyt. Hányszor sókózt úgy, hogy a halál mellett osont. Máskor meg csak föl a fejjel, gyanútlanul vágott át franciák és fehérek zárain. Most, hogy nyolcvanadik születésnapját ünnepelte a kommunista párt egyik szegedi alapítója és szervezője, megkerestem őt Újvidéken, a Kosta Abrasevica utcai kis házában. Friss, a memóriája pontos, s ma is olyan kemény, akaratos, mint tizenkilenc forradalmi viharában volt. Mindjárt azzal is kezdtem: még most is olyan kemény ember? — Olyan vagyok, amilyennek születtem — mondja viadámán. — Most is az az élvem: merészen, bátran kell élni. Nekem az életem parancsolta ezt. Szegény embernek nem volt más választása, ha fordítani akart az életén. Az igazam tudatában mindenbe

belelégtem, le sem lehetett fogni. Még az elvtársaim is azt mondták, mikor föl-szó-lásra jelentkeztem: Előbb hozzatok kötelet... Meg kell kötözni, mielőtt megkapja a szót! És szó szerint úgy fogalmaz, mint más visszaemlékezéseiben. — Arra törekedtem, hogy a hátam mögött mindig rend legyen, mert a jövőért csak úgy lehet igaz hittel és teljes odaadással harcolni. Ha nem zavarrja az embert semmi a múltjából.

Tizenkilenc szegedi forradalmi mozgalomban Széll Juliska már a történelem jegyzi. Ezért tűntette ki Népköztársaságunk a Tanácsköztársasági Emlékéremmel; ezért emlékeznek rá szeretettel és jó szívvel a szegedi kommunista veteránok; ezért örült annyira az MSZMP Szegeд városi bizottsága születésnap közszóntó táviratának. De mi történt azután? Széll Juliska 1920-ban Szerbiába sókózt a fehérek elől. Újvidéken találkozott más magyar kommunista emigránsokkal — egyebek között Kun Béla titkárával — és természetesen vitte a lába ott is az illegális kommunista pártba. A pártot azonban ott is sókózták, kapcsolatai megszakadtak, tagkönyvét egy meleg pillanatban el kellett égetnie, házkutatás, megfigyelés — yennie kellett a vándorbatyut... Férjhez ment, gyerekeket sókított, s a nehéz időkben nem talált vissza az illegális szervezethez. Azután meg, amikor a jugoszláv párt le-

gálisan kezdett működni, két régi ajánló kellett volna, de nem volt ismeretése a párt illegális tagjaival, meg vitába keveredett elvtársaival — s nem engedett. Kívül maradt, de nem távol.

— Dolgoztam, agitáltam, s azóta is azt teszem, de az idő is sietősebb lett... Ugyanazal a szívvel és ésszel élek én ma is, de már inkább csak a közvetlen környezetemben dolgozom, politizálok. A családom szinte szabályosan eltiltott a politikától, rengeteg gonddal éltem, nem tudtam kedvem szerint megújulni a harcban... Így él Széll Juliska nyolcvanévesen. Tisztség veszi körül, mert ott is tudja, hogy miként iratkozott föl a kommunista mozgalomba, és mostanában különösen szíves szeretettel emlegeti a szegedi elvtársakat, akik levéllel, üzenettel, üdvözléssel gyakran megkeresik. És ezekre a figyelemességekre így válaszol: — Nagyon hálás vagyok, hogy nem felejtettek el, és különösen örülök, hogy olyan nagy gondnal és figyelemmel gyűjtik a forradalmi múlt emlékeit. De legjobban annak örülnék, ha egyszer még találkoznának azokkal az elvtársakkal, akikkel együtt harcoltunk a Magyar Tanácsköztársaságért. Egyre hullunk, egyre kevesebben maradunk, ami időnk meg van, abból erre föltétlenül szakitani kell...

Hazafelé jövet, Széll Juliska életmóttóját forgatom a fejemben: „A hátam mögött mindig rend legyen...” Azt hiszem, megelégedésére lehet az ifjúság áldozataiért, hogy immár történelmi rend van mögötte. És ez a rend együttal a jövő is.

Sz. S. I.

— Szegeдre megyünk, vonattal — állapítja meg újftan. Hát szegedi srác leszle te is — gondolom —, végigjárom majd te is ugyanazokat az utcákat, nagyobb korodban biztosan te is ki fogsz majd sókni a sancerochhoz, pedig ugyanúgy meg fogom neked tiltani, ahogy nekem tiltotta meg az apám. És talán focizni fogsz, és csúszkálni, ha esik az eső. Mondjuk az alsóvárosi focipálya nemlétező gyepszőnyegén. Itt fogod az első osztályfőnöki intót megkapni, és itt meg fogod először bámulni a lányokat. Szegedi leszle. De végül is mitől válik valaki szegedivé? A környezettől, az emlékeittől? — Egymás után sókívd a cigarettákat, ideges vagy? — szól rám a feleségem. — Mindjárt hazaérünk — mondom aztán. A srácnak biztosan élmény lesz. Szegeден az emeletre érkeznek meg a vonat... Fehértónál járunk már. A távolban fel-felröppen egy madár. Az állomás előtti tér ragyog a napsütésben. Már a villamosra várunk. A srác valahogy kikecmereg az anyja kezéből, és futásnak ered, aztán megcsúszik és lehuppan a fenekére. Azt mondja: hoppa és feláll. Hazaérkezett.

PETRI FERENC